

Tupakkatuotteiden ja sähkösavukkeiden kokeilun aloitusikä ja taustatekijät peruskoulun yhdeksäsluokkalaisilla

OTTO RUOKOLAINEN & KIRSIMARJA RAITASALO

Johdanto

Nuorten tupakointi on vähentynyt huomattavasti viimeisen 20 vuoden aikana. Vuonna 2015 suomalaisista peruskoulun yhdeksäsluokkalaisista 21 prosenttia oli polttanut savukkeita viimeisen 30 päivän aikana, kun 20 vuotta aiemmin osuus oli 37 prosenttia. (Raitasalo & al. 2015, 47.) Nuorten tupakkatuotteiden käyttö voi toisaalta olla siirtymässä savukkeiden poltosta muiden tuotteiden, kuten nuuskan, käyttöön (mt., 48) tai eri tuotteiden rinnakkaiskäyttöön (Ollila & Ruokolainen 2016). Sähkösavukkeet¹ näyttävät vakiinnuttaneen paikkansa osana nuorten käyttämien tuotteiden valikoimaa, niin yleistä niiden kokeilusta on tullut: vuonna 2015 suomalaisista peruskoulun yhdeksäsluokkalaisista 41 prosenttia oli kokeillut sähkösavuketta (Raitasalo & al. 2015, 48). Niin muualla Euroopassa (Rennie & al. 2016) kuin maailmallakin (White & al. 2015) on nuorten sähkösavukkeiden kokeilun raportoitu olevan yleistä.

Suomalaisnuorten sähkösavukkeiden kokeilu on Nuorten terveystapatutkimuksen mukaan yleistynyt merkittävästi vuosien 2013 ja 2015 välillä: 16-vuotiaista pojista 29 prosenttia oli kokeillut sähkösavukkeita vuonna 2013 ja 40 prosenttia vuonna 2015. Samanikäisillä tytöillä vastaavat osuudet olivat 21 ja 32 prosenttia. (Kinnunen & al. 2015, 32.) Yhdeksäsluokkalaisten nuuskakokeilut ovat niin ikään yleistyneet viime vuosina (Raitasalo & al. 2015, 48).

Lainsäädäntö vaikuttaa oleellisesti tupakkatuot-

teiden käyttöön (Heloma & al. 2012). Myös hinnan on osoitettu olevan merkittävä tekijä nuorten tupakoinnissa siten, että korkea hinta laskee tupakoinnin yleisyyttä (Nikaj & Chaloupka 2014). Tämän perusteella voi olettaa, että myös sähkösavukkeiden ja nuuskan hinta vaikuttaa niiden käyttöön. Suomen tupakkalaki uudistettiin EU:n tupakkatuotedirektiivin (2014/40/EU) pohjalta, ja uusi laki tuli voimaan 15.8.2016. Sähkösavukkeet sisällytettiin lain uudistuksessa osaksi savukkeita vastaavaa sääntelyä, jolloin niiden vähittäismyynti sallittiin, mutta niiden saatavuutta ja käyttöä säännellään esimerkiksi ikärajoituksin ja etämyyntikieloin. Sähkösavukkeille asetettiin lisäksi savukkeita vastaava tunnusomaisten tuoksujen ja makujen kieltö (Finlex 549/2016, 24. § ja 25. §). Jatkossa lain tavoitteena on tupakkatuotteiden ohella myös ”muiden nikotiinipitoisten tuotteiden käytön loppuminen” vuoteen 2030 mennessä (Finlex 549/2016, 1. §; Finlex HE 15/2016). Tämä tavoite pitää sisällään niin savukkeet, nuuskan kuin sähkösavukkeetkin.

Vuoden 2015 keväällä, jolloin tutkimusaineisto kerättiin, ei nikotiinia sisältävien sähkösavukeneiteiden myynti ollut sallittua Suomessa. Niitä saattoi kuitenkin tilata EU:n alueelta omaan käyttöön rajoitetun määrän internetin välityksellä. Nikotiinia sisältämättömien sähkösavukeneiteiden ja sähkösavukelaitteiden myynti oli sen sijaan sallittua, eikä niihin sovellettu lakiin perustuvia ostoikärajoja. Savukkeita ja nuuskaa eivät alaikäiset saa lain perusteella ostaa. Lisäksi niiden välittäminen alaikäiselle on kielletty. Käytännössä kaverit tai tutut ovat olleet nuorille merkittävä sähkösavukkeiden ja tupakkatuotteiden hankintalähde (Kinnunen & al. 2015, 34, 36).

¹ Tarkemmin sähkösavukkeisiin liittyvästä keskustelusta ks. esim. Ruokolainen & al. 2016.

Nuorten tupakkatuotteiden ja sähkösavukkeiden kokeilu ja käyttö ovat merkittävässä asemassa niin Suomen tupakkalain tavoitteen saavuttamisessa kuin terveyden edistämisesäkin. Tässä tutkimuksessa tarkastelemme tupakkatuotteiden ja sähkösavukkeiden kokeilun taustatekijöiden identifiointia auttaa selkeyttämään vielä vaillinaista kuvaa näiden tuotteiden käytön yhteyksistä ja taustatekijöiden mahdollisista eroista. Tätä tietoa voidaan käyttää sekä terveyspolitiikan että ehkäisevän työn tukena.

Aiemmat tutkimukset nuorten tupakkatuotteiden ja sähkösavukkeiden kokeilun aloitustiästä ja taustatekijöistä

Tupakkatuotteiden ja sähkösavukkeiden kokeilu ja kokeilun taustatekijät riippuvat osittain lainsäädännöstä, joka esimerkiksi estää tai sallii kyseisen tuotteen myynnin. Osalle nuorista laitoman tuotteen kokeilun kynnyks voi olla korkeampi kuin laillisen. Esimerkiksi Suomessa ja Ruotsissa on nuuskan suhteen erilainen lainsäädäntö, mikä vaikuttaa tuotteen saatavuuteen ja käyttöön. Myös eri maiden erilainen sähkösavukkeiden sääntely on yhteydessä niiden käyttöön (Yong & al. 2015). Tutkimusten vertailtavuuteen liittyvä rajoitus tulee ottaa huomioon tarkasteltaessa aiempia tupakkatuotteiden ja sähkösavukkeiden kokeiluun liittyviä tutkimuksia.

Yhdysvalloissa on arvioitu keskimääräisen savukkeiden kokeilun aloittamisaan olevan 14–18-vuotiailla 13,7 vuotta (Reidpath & al. 2014). Sähkösavukkeiden osalta yleisin ajankohta ensimmäiselle kokeilulle oli 14–15-vuotiaana (Miech & al. 2016, 322). Suomalaisilla nuorilla on havaittu nuuskakokeiluja 12-vuotiailla pojilla ja 14-vuotiailla tytöillä (Kinnunen & al. 2015, 69). Ruotsissa on nuuskakokeiluja raportoitu jo 11-vuotiailla pojilla ja tytöillä (Folkhälsomyndigheten 2014, 44).

Eri tupakkatuotteiden ja sähkösavukkeiden käytön on lukuisissa tutkimuksissa todettu olevan nuorilla vahvasti yhteydessä toisiinsa (Ruokolainen & al. 2013; Kinnunen & al. 2016; Barrington-Trimis & al. 2016; Tseveenjav & al. 2015). Tuotteiden käyttö näyttää siis ainakin osittain kasautuvan samoille nuorille. Nikotiiniriippuvuus voi kehittyä nuorilla herkästi (Zhan & al. 2012), ja erilaisten nikotiinituotteiden rinnakkaiskäyttö voi lisätä nuoren nikotiiniriippuvuutta, mikä taas vaikeuttaa tuotteista eron pääsyä.

Nuorten savukkeiden kokeilun taustatekijät näyttävät olevan ainakin osittain samoja kuin säännöllisessä tupakoinnissa. Kokeilun riskitekijöitä on esitetty olevan muiden tupakkatuotteiden ja alkoholin käyttö, huono koulumenestys, muu kuin ydinperherakenne ja ystävien tupakointi (O’Loughlin & al. 2009). Erityisesti ystävien tupakoinnilla, mutta myös koulussa koetuilla ongelmilla, on tutkimusten mukaan merkittävä rooli tupakoinnin kokeilussa (Gritz & al. 2003). Nuoren sukupuoli ja liikunnan harrastaminen eivät Jennifer O’Loughlinin ja kumppanien (2009) havaintojen mukaan ennusta tupakoinnin kokeilua ja vanhempien koulutustason yhteydestä tupakkakokeiluihin on ristiriitaisia tuloksia (O’Loughlin & al. 2009; Gritz & al. 2003). Tärkeä tekijä nuorten tupakoinnin aloittamisessa on vanhempien tupakointi, mutta myös geneettiset tekijät vaikuttavat tupakoinnin aloittamiseen (USDHHS 2012, 439–445, 451–455).

Sähkösavukekokeiluilla näyttää aiempien tutkimusten valossa olevan osittain samoja ja osittain eri taustatekijöitä kuin savukkeiden kokeilulla. Pojilla on esitetty olevan suurempi todennäköisyys kokeilla sähkösavukkeita kuin tytöillä (Hwang & Park 2016; Krishnan-Sarin & al. 2015) ja huonosti koulussa viihtyvät kokeilevat sähkösavukkeita hyvin koulussa viihtyviä todennäköisemmin (Geidne & al. 2016). Suomalaisnuorilla vahvimmin sähkösavukkeiden kokeiluun yhteydessä on tupakointi ja nuuskan käyttö, mutta myös heikolla koulumenestyksellä on yhteys sähkösavukkeiden kokeiluun. Sen sijaan perherakenne ja vanhempien koulutus eivät näytä olevan yhteydessä nuoren sähkösavukekokeiluun. (Kinnunen & al. 2016.) Korealaistutkimuksessa tupakoivat ystävät, alkoholin käyttö ja koettu huono koulumenestys lisäsivät nuoren sähkösavukekokeilun todennäköisyyttä (Hwang & Park 2016). Vanhempien valvonnalla (Fotiou & al. 2015) eikä savukkeiden koetulla terveyshaitalla näyttäisi olevan yhteyttä nuoren sähkösavukkeiden kokeiluun (Amrock & al. 2015).

Nuuskan osalta julkaistut tutkimukset liittyvät pääsääntöisesti säännöllisen käytön, ei kokeilun, taustatekijöiden tarkasteluun. Ari Haukkala ja kumppanit (2006) ovat kuitenkin havainneet, että savukkeiden käyttö ja aktiivinen urheilun harrastaminen lisäävät pojilla nuuskan kokeilun todennäköisyyttä. Lisäksi huonommin koulussa pärjäävät pojat kokeilevat nuuskaa paremmin koulussa pärjääviä poikia todennäköisemmin (mt.). Suo-

malaisnuorten nuuskan nykyisen käytön todennäköisyyttä lisäävät nuoren tupakointi, alkoholin käyttö, positiivinen suhtautuminen tupakointiin ja vanhempien korkea koulutus (Tseenjav & al. 2015). Norjassa eksklusiivisilla nuuskan käyttäjillä (käyttävät nuuskaa mutteivät savukkeita) todettiin olevan suurempi todennäköisyys harrastaa ohjattua liikuntaa verrattuna eksklusiivisiin tupakoijiin tai savukkeiden ja nuuskan rinnakkaiskäyttäjiin, mutta eroa tupakoimattomiin nuoriin ei havaittu (Larsen & al. 2013). Nuuskan käyttäjät näyttävät täten eroavan tupakoijista esimerkiksi urheiluun liittyvien tekijöiden suhteen (Pedersen & von Soest 2014; Mattila & al. 2012; Haukka & al. 2006).

Artikkelimme tutkimuskysymykset voidaan jakaa kolmeen osaan: Ensiksi kysymme, kuinka yleistä savukkeiden, nuuskan ja sähkösavukkeiden kokeilu on ja millä tuotteella nuoret yleisesti aloittavat tupakka- ja nikotiinituotteiden kokeilun. Tarkastelemme myös, onko aloittamisissä eroja sukupuolten välillä. Toiseksi tarkastelemme tupakoinnin, nuuskan ja sähkösavukkeiden kokeilun yhteyksiä toisiinsa. Kolmanneksi tutkimme, mitkä taustamuuttujat ovat yhteydessä savukkeiden, nuuskan ja sähkösavukkeiden kokeiluun sekä sitä, onko taustamuuttujissa havaittavissa eroja tai yhtäläisyyksiä.

Aineisto ja menetelmät

Tutkimuksen aineistona käytetään nuorten päihdeidenkäyttöä käsittelevän eurooppalaisen koululaiskyselyn (European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs, ESPAD) Suomen aineistoa, joka kerättiin anonyymina luokkakyselynä keväällä 2015. Otantamenetelmä oli ositettu kaksivaiheinen ryväotanta. Suomen aineistossa oli mukana 258 koulua (osallistumisprosentti 94) ja 4 049 oppilasta (osallistumisprosentti 89).

Vuonna 2015 tutkimuksen perusjoukko koostui vuonna 1999 syntyneistä suomen- ja ruotsinkielisten koulujen oppilaista. Kyseinen ikäluokka on pääosin peruskoulun yhdeksännellä luokalla, siksi kysely tehtiin vain yhdeksäsluokkalaisten keskuudessa. Ne oppilaat, jotka eivät kuuluneet tavoiteltuun ikäluokkaan, poistettiin jälkikäteen aineistosta. Otannan ulkopuolelle on jätetty esimerkiksi vamman vuoksi erityisopetuksessa olevat, erityisluokilla opiskelevat ja Ahvenanmaalla asuvat.

Otantamenetelmä oli ositettu kaksivaiheinen ryväotanta. Ositteet muodostettiin EU:n alueajon (NUTS2) mukaan, ja otokseen tulevat koulut poimittiin otantojen ensimmäisessä vaiheessa kustakin ositteesta (systemaattisella) PPS (*probability-proportional-to-size*) -satunnaisotannalla. Tutkimuksen menetelmästä on tarkempaa tietoa aiemmassa julkaisussa (Raitasalo & al. 2015, 12–14). Aineiston tilastollisessa analyysissä käytettiin ristiintaulukointia ja χ^2 -testiä, kahden riippumattoman ryhmän keskiarvojen testausta (t-testi) sekä logistista regressioanalyysia. Otanta-asetelma otettiin huomioon käyttämällä SAS:n survey-proseduureja (SAS 9.3).

Muuttujat

Savukkeiden, nuuskan ja sähkösavukkeiden kokeilua kysyttiin seuraavasti: ”Minkä ikäisenä poltit ensimmäisen tupakan / poltit ensimmäisen kerran sähkösavukkaa / käytit ensimmäisen kerran nuuskaa?” Vastaukset luokiteltiin kunkin tuotteen kohdalla kahteen luokkaan, ei koskaan kokeilleisiin ja joskus kokeilleisiin.

Taulukko 1. Tutkimuksessa käytettyjen muuttujien jakaumat (% ja n) 15–16-vuotiailla vuonna 2015

N=4 049	%	n
Sukupuoli (poika)	48,4	1 958
Kokeillut savukkeita	47,3	1 909
Kokeillut nuuskaa	26,2	1 072
Kokeillut sähkösavukkeita	41,2	1 657
Käyttänyt alkoholia elinaikana	26,3	1 059
Harrastaa urheilua lähes päivittäin	56,3	2 273
Vanhemmat tietävät perjantai-illoista (lähes aina)	88,0	3 512
Vanhempien koulutus (korkeintaan peruskoulu)	6,1	185
Suurin osa kavereista tupakoi	16,8	689
Keskiarvo >8,5	37,6	1 501
Keskiarvo 7,5–8,5	36,2	1 445
Keskiarvo <7,5	26,1	1 043
Ydinperhe	70,6	2 817
Yksinhuoltajaperhe	15,9	634
Uusperhe	12,5	498
Muu perhemuoto	1,0	41
Pitää satunnaiseen tupakointiin liittyviä riskejä suurina	4,4	179
Viikoittain käytetty rahamäärä (<10 eur/vko)	49,0	1 941

Kyseisten tuotteiden kokeiluun liittyvinä taustatekijöinä tarkasteltiin sukupuolta, muiden tupakka- ja nikotiinituotteiden kokeilua, elinaikaista alkoholinkäyttöä, vanhempien koulutustasoa, perhemuotoa, viimeisimmän todistuksen keskiarvoa, päivittäistä urheilua, kaverien tupakointia, satunnaiseen tupakointiin liitettyjä riskejä, nuoren viikoittain henkilökohtaisiin menoihin käyttämää rahamäärää sekä vanhempien tietämystä nuoren perjantai-iltojen viettotavoista. Muuttujien jakaumat on kuvattu taulukossa 1. Tarkempi kuvaus käytetyistä muuttujista on saatavilla aiemmassa julkaisussa (ks. Raitasalo & al. 2015, liite 3).

Tulokset

Vuonna 2015 peruskoulun yhdeksäsluokkalaisista, 15–16-vuotiaista pojista 50 prosenttia oli kokeillut joskus elinaikanaan savukkeita ja yhtä suuri osuus sähkösavukkeita. Nuuskaa oli kokeillut 40 prosenttia pojista. Tytöillä vastaavat osuudet olivat 44 prosenttia (savukkeet), 33 prosenttia (sähkösavukkeet) ja 13 prosenttia (nuuska). Kaikkien edellä mainittujen tuotteiden kokeilu oli pojilla tilastollisesti merkitsevästi yleisempää kuin tytöillä.

Aloittamisikä

Eri tuotteiden kokeilun aloitusikää tarkasteltiin keskiarvojen avulla. Taulukosta 2 havaitaan, että sekä pojat että tytöt aloittavat savukkeiden kokeilun aiemmin kuin nuuskan kokeilun, joka taas aloitetaan aiemmin kuin sähkösavukkeiden kokeilu. Sukupuolieroja tarkasteltaessa huomataan, että pojat aloittavat kaikkien tarkasteltujen tuotteiden kokeilun tyttöjä nuorempana.

Savukkeiden, nuuskan ja sähkösavukkeiden kokeilun väliset yhteydet

Kuvio 1 osoittaa, että savukkeiden, sähkösavukkeiden ja nuuskan kokeilu oli yleisempää niillä nuorilla, jotka olivat jo kokeilleet jotakin muuta näistä tuotteista. Savukkeita joskus kokeilleista 48 prosenttia oli joskus kokeillut nuuskaa ja 73 prosenttia sähkösavuketta (osakuvio 1a). Savuketta kokeilemattomilla vastaavat osuudet olivat seitsemän ja 12 prosenttia. Vastaavasti nuuskaa joskus kokeilleista 87 prosenttia oli joskus kokeillut savukkeita ja 88 prosenttia sähkösavukkeita (osakuvio 1b). Sähkösavukkeita joskus kokeilleista 84 prosenttia oli kokeillut myös savukkeita ja 57 prosenttia nuuskaa (osakuvio 1c). Sukupuolittain tarkasteltaessa erot tuotteiden kokeilun

Taulukko 2. Savukkeiden, nuuskan ja sähkösavukkeiden aloitusiän keskiarvo (ikävuosia) tuotteittain ja sukupuolittain kyseistä tuotetta kokeilleiden joukossa sekä sukupuolten välisen eron tilastollinen merkitsevyys

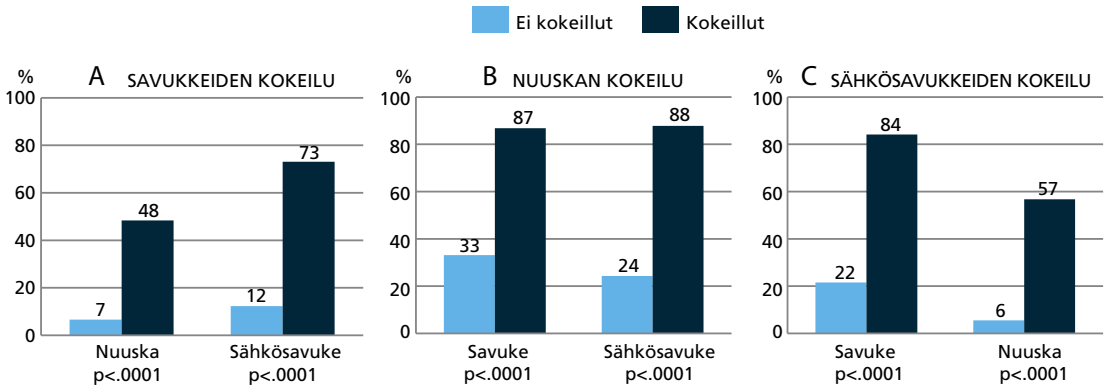
Käyttänyt joskus	Aloitusikä (ka.)		
	Pojat	Tytöt	Pr>t
Savuke	12,5	13,2	<,0001
Nuuska	13,7	14,2	<,0001
Sähkösavuke	14,1	14,3	<,0001

sa olivat samansuuntaiset kuin yhdistetyssä aineistossa (ei esillä).

Savukkeiden, nuuskan ja sähkösavukkeiden kokeilun taustatekijät

Taulukossa 3 on kuvattu tarkasteltujen tekijöiden yhteys eri tuotteiden kokeiluun, kun kaikki analyysissa mukana olevat tekijät on vakioitu. Nuoren muu tupakkatuotteiden, sähkösavukkeiden ja alkoholin käyttö sekä perheeseen, kavereihin, vapaa-aikaan ja koulunkäyntiin liittyvät muuttujat huomioon otettaessa nähdään, että savukkeiden, nuuskan ja sähkösavukkeiden kokeiluun liittyy samoja taustatekijöitä.

Kaikkien tutkittujen tuotteiden kohdalla muiden tupakka- ja nikotiinituotteiden kokeilu lisäsi kokeilun riskiä. Myös oma alkoholinkäyttö, tupakoivat kaverit, matala todistuksen keskiarvo sekä vanhempien tietämättömyys siitä, missä nuori liikkuu perjantai-iltaisain, nostivat nuoren todennäköisyyttä kokeilla savukkeita, nuuskaa ja sähkösavukkeita. Pojilla oli tyttöjä korkeampi riski kokeilla nuuskaa ja sähkösavukkeita, mutta tytöillä oli poikia suurempi todennäköisyys kokeilla savukkeita. Vanhempien korkea koulutus lisäsi nuoren riskiä kokeilla nuuskaa. Mielikuva siitä, että satunnaiseen tupakointiin ei liity suuria terveydellisiä tai muita riskejä lisäsi nuoren todennäköisyyttä kokeilla savukkeita. Koska nuuskan kokeilu painottuu vahvemmin poikiin kuin tyttöihin, tarkastelimme nuuskan kokeilun riskitekijöitä myös sukupuolittain. Riskitekijät olivat pääosin samat, mutta alkoholin käyttö, urheilun harrastaminen eikä alhainen todistuksen keskiarvo lisänsivät nuuskan kokeilun todennäköisyyttä tytöillä toisin kuin pojilla (ei esillä).

Kuvio 1. Eri tupakkatuotteiden ja sähkösavukkeiden kokeilu sen mukaan, onko kokeillut tuotteita aiemmin.

Taulukko 3. Savukkeiden, nuuskan ja sähkösavukkeiden kokeiluun liittyvät riski- ja suojaavat tekijät, (OR) ja niiden 95 prosentin luottamusväli (95% CI)

	Kokeillut		
	savukkeita OR (95% CI)	nuuskaa OR (95% CI)	sähkösavukkeita OR (95% CI)
Sukupuoli (ref=poika)	2,09 (1,64–2,67)	0,18 (0,14–0,24)	0,64 (0,49–0,84)
Kokeillut savukkeita joskus (ref=ei)		3,82 (2,76–5,30)	7,59 (5,96–9,62)
Kokeillut nuuskaa joskus (ref=ei)	3,58 (2,54–5,04)		5,97 (4,50–7,94)
Kokeillut sähkösavukkeita joskus (ref=ei)	7,51 (5,90–9,57)	6,28 (4,75–8,30)	
Kokeillut alkoholia joskus (ref=ei)	4,07 (3,02–5,49)	2,50 (1,61–3,89)	2,37 (1,71–3,28)
Harrastaa urheilua lähes päivittäin (ref=ei)	0,88 (0,71–1,09)	1,44 (1,14–1,81)	1,15 (0,92–1,44)
Vanhemmilla peruskoulun jälkeistä koulutusta (ref=ei)	0,98 (0,62–1,54)	1,58 (1,02–2,44)	0,87 (0,53–1,43)
Yksinhuoltajaperhe (ref=ydinperhe)	1,26 (0,95–1,66)	0,97 (0,71–1,33)	1,03 (0,77–1,37)
Uusperhe (ref=ydinperhe)	1,25 (0,91–1,72)	0,88 (0,64–1,21)	1,34 (0,98–1,84)
Muu perhemuoto (ref=ydinperhe)	12,66 (1,44–111,17)	1,09 (0,36–3,30)	1,35 (0,59–3,07)
Vanhemmat eivät tiedä perjantailloista (ref=tietävät)	1,90 (1,24–2,92)	1,43 (1,05–1,95)	1,29 (1,03–1,62)
Kaverit tupakoivat (ref=ei)	2,71 (1,90–3,89)	2,11 (1,59–2,80)	2,44 (1,74–3,41)
Keskiarvo 7,5–8,5 (ref=>8,5)	2,04 (1,62–2,57)	1,14 (0,85–1,54)	1,29 (1,03–1,62)
Keskiarvo <7,5 (ref=>8,5)	3,79 (2,73–5,25)	1,65 (1,19–2,28)	1,45 (1,06–1,97)
Pitää satunnaiseen tupakointiin liittyviä riskejä pieninä (ref=suurina)	1,72 (1,09–2,72)	1,04 (0,64–1,70)	1,17 (0,69–1,98)
Käytetty rahamäärä ≥10 eur/vko (ref=<10)	1,17 (0,96–1,44)	1,66 (1,31–2,11)	1,54 (1,23–1,94)

Johtopäätökset

Tämän tutkimuksen päälöydökset voidaan jakaa kolmeen osaan. Ensinnäkin nuorten tupakkatuotteiden ja sähkösavukkeiden kokeilu on yleistä ja savukkeiden kokeilu aloitetaan yleensä ennen nuuskan ja sähkösavukkeiden kokeilua. Pojat näyttävät kokeilevan savukkeita, nuuskaa ja sähkösavukkeita tyttöjä nuoremmalla iällä. Toiseksi savukkeiden, nuuskan ja sähkösavukkeiden kokeilulla on vahvat yhteydet toisiinsa, eli niiden kokeilu painottuu samoille nuorille. Nuoret, jotka ovat kokeilleet savukkeita, ovat myös muita yleisemmin kokeilleet sähkösavukkeita ja nuuskaa. Kuitenkin myös osa savukkeita kokeilemattomista nuorista oli kokeillut sähkösavukkeita ja nuuskaa. Kolmanneksi savukkeiden, nuuskan ja sähkösavukkeiden kokeilun taustalla on useita samoja tekijöitä, mutta niissä havaittiin myös eroja.

Savukkeiden kokeilu aloitetaan keskimäärin nuorempana kuin sähkösavukkeiden. Tutkimuksemme perustuessa poikkileikkausaineistoon emme voi päätellä enempää kokeilun syy-seuraussuhteesta – siis siitä, ennustaako savukkeiden kokeilu sähkösavukkeiden kokeilua (tai toisinpäin). Kyse voi olla siitä, että nuoret ovat kokeilleet sähkösavukkeita savukkeita myöhemmin siksi, että ne ovat suhteellisen uusi tuote markkinoilla ja niiden käyttö on vasta yleistynyt. Julkaistut pitkittäistutkimukset esittävät, että sähkösavukkeiden kokeilu ennustaa myöhempää tupakointia (Leventhal & al 2016; Leventhal & al. 2015; Primack & al. 2015; Wills & al. 2017) eikä tupakoinnin lopettamishalun tai viimeaikaisten lopettamisyritysten ole poikkileikkaustutkimuksessa havaittu olevan yhteydessä sähkösavukkeiden käyttöön (Lippert 2015). Ehkäisevässä työssä on tärkeää ottaa huomioon mahdolliset erilaiset siirtymät ja niiden motiivit eri tupakkatuotteiden ja sähkösavukkeiden käytössä.

Toinen ehkäisevässä työssä huomioitava tekijä on vertaisryhmän vaikutus. Vertaisryhmällä on tärkeä merkitys tupakoinnissa (Lorant & al. 2017), eikä ole syytä olettaa, että sähkösavukkeiden tai nuuskan osalta tilanne olisi erilainen. Vertaisryhmän vaikutusta tupakka- ja sähkösavukekokeiluissa tukee kaksi havaintoamme: yhtäältä se, että kaverien tupakointi oli selkeästi yhteydessä kaikkien tutkittujen tuotteiden kokeiluun, ja toisaalta se, että urheilun aktiivinen harrastaminen oli yhteydessä poikien nuuskan kokeiluun. Vaikka emme tässä tutkimuksessa pystyneetkään erittele-

mään urheilun laatua (siis esimerkiksi joukkueurheilu tai muu urheilu), osoittavat aiemmat tutkimukset nuuskan käytön olevan yhteydessä joukkueurheilun harrastamiseen (Mattila & al. 2012). Näyttää siltä, että jo tupakkatuotteiden ja sähkösavukkeiden kokeilussa on sukupuolittaisia eroja. Pojat ovat tulostemme perusteella tyttöjä aiemmin alttiita tuotteiden kokeilulle, mutta tytöillä savukkeiden kokeilu on todennäköisempää kuin pojilla useat taustatekijät huomiodien. Aiemman tutkimuksen perusteella suurempi osa yläkouluikäisistä tytöistä kokee savukkeiden, nuuskan ja sähkösavukkeiden käytön ”varmasti terveydelle haitalliseksi” verrattuna poikiin (Ollila & al. 2014, 44), mikä voisi selittää havaitsemaamme poikien nuuskan ja sähkösavukkeiden kokeilun suurempaa todennäköisyyttä. Tyttöjen suurempi todennäköisyys kokeilla savukkeita voi sen sijaan liittyä pikemminkin sukupuolten välillä havaittuihin erilaisiin ympäristöllisiin tai sosiaalisiin tekijöihin (ks. Okoli & al. 2013) kuin savukkeiden koettuun suurempaan tai vähäisempään terveyshaittaan. Suomalaismiehet tupakoivat suomalaisnaisia yleisemmin (THL 2016, 1), mikä tukee havaintoa, että varhaisten tupakkakokeilujen on todettu olevan yhteydessä myöhempään tupakointiin (IOM 2015, 2–21).

Nikotiinia sisältävien sähkösavukkeiden tulo vähittäismyyntiin ja siten saatavuuden parantuminen uuden tupakkalain myötä voi lisätä nuorten mahdollisuuksia kokeilla niitä. Tulevaisuus näyttää, vaikuttaako tämä tuotteiden kokeilun aloittamiseen; tuleeko sähkösavukkeista aiempaa helpompi tapa tutustua muihinkin nikotiinia sisältäviin tuotteisiin?² Sähkösavukkeet näyttäytyvät tupakoimattomille nuorille houkuttelevammilta kuin savukkeet tai nuuska (Puupponen & al. 2017). Toisaalta sähkösavukkeita tullaan sääntelemään vahvasti (muun muassa ikärajavaltonta, myyntipaikkojen esilläpitokiellot, makuainekiellot), mikä voi osaltaan vähentää kokeilua (Best & al. 2016; Pepper & al. 2016). Sähkösavukkeiden kokeilua voi kuitenkin edistää myös niiden markkinoitu savukkeita vähäisempi haitallisuus.³

Havaintomme perusteella satunnaiseen tupakointiin liittyvät riskikäsitukset olivat yhteydessä ainoastaan savukkeiden mutteivät nuuskan tai

² On huomioitava, että sähkösavukkeissa voi käyttää myös nikotiinitonta nestettä.

³ Ks. esim. Stanfordin yliopiston ylläpitämä tietopankki <http://tobacco.stanford.edu> (luettu 23.2.2017).

sähkösavukkeiden kokeiluun. Näyttäisi siltä, että nuoret eivät kokeile nuuskaa ja sähkösavukkeita erityisesti niiden oletetun vähäisemmän terveyshaitan vuoksi, vaan kokeilun taustalla ovat muut tekijät, kuten kokeilunhalu ja kaveripiirin vaikutus (Kinnunen & al. 2015, 35; Kong & al. 2015). Se, että savukkeiden, nuuskan ja sähkösavukkeiden kokeiluun liittyy nuorilla samoja taustatekijöitä, voi helpottaa nuorten riskikäyttäytymisen ennaltaehkäisyä. Kaverien tupakoinnin lisäksi alkoholin käyttö ja matala koulutodistuksen keskiarvo olivat tällaisia tekijöitä. Myös vanhempien tietämättömyys siitä, missä nuori viettää aikansa perjantai-iltaisain oli yhteydessä tupakkatuotteiden ja sähkösavukkeiden kokeiluun. Eri toimijoita, kuten koulun ja kodin, yhdistävät ohjelmat on todettu toimiviksi tupakoinnin ehkäisyssä (EMCDDA 2015, 68), ja tällaisia tulisi toteuttaa ehkäisevästi jo alakoulussa, jolloin tupakkakokeilut ovat vielä harvinaisempia kuin yläkoulussa.

Tulostemme tulkinnessa on kuitenkin hyvä huomioida, että osa tutkittuja tuotteita kokeilleista nuorista ei tule siirtymään niiden säännöllisiksi käyttäjiksi, vaan kokeilu on kertaluonteista. Poliitiikan tasolla yksittäiset kokeilut eivät ole pääasiallinen tupakkapoliitiikan ehkäisyyn kohde,

vaan pikemminkin nikotiinittomuuden tukeminen ja säännöllisen nikotiinituotteiden käytön ehkäisy. Yksilötasolla nuorten yksittäisistä kokeiluista muovautuu erilaisia reittejä nikotiinituotteiden käyttöön ja käyttämättömyyteen, jolloin tieto kokeiluista ja niihin liittyvistä tekijöistä on merkittävää myös politiikan kannalta.

Tutkimuksemme sisältyy joitakin rajoitteita. Vaikka tuloksemme antavat viitteitä siitä, että savukkeita kokeillaan nuorempina kuin sähkösavukkeita, emme voi varmasti sanoa, edeltääkö savukkeiden kokeilu sähkösavukkeiden kokeilua vai toisin päin. ESPAD-kyselyssä ei tiedusteltu, minkälaista sähkösavukelaitetta tai sähkösavukenesteitä (esim. nikotiinillinen vai nikotiiniton) nuoret olivat käyttäneet. Koska tuotteiden kirjo on laaja, riittää käyttämämme aineisto yleisellä tasolla sähkösavukekokeilujen tarkasteluun. Analyysissämme emme voineet ottaa huomioon vanhempien tupakointia, joka on yksi tärkeimmistä nuoren tupakointiin yhteydessä olevista tekijöistä (USDHHS 2012, 439–445), sillä sitä ei tutkimuksessa kysytty. Mainittujen rajoitteiden vastapainoksi kyselyn vastausprosentti oli hyvä ja tulostemme voidaan katsoa edustavan valtakunnallisesti 15–16-vuotiaita nuoria.

KIRJALLISUUS

- Amrock, Stephen, M. & Zakhar, Joseph & Zhou, Sherry & Weitzman, Michael: Perception of e-cigarette harm and its correlation with use among U.S. adolescents. *Nicotine & Tobacco Research* 17 (2015): 3, 330–336.
- Barrington-Trimis, Jessica L. & Urman, Robert & Leventhal, Adam M. & Gauderman, W. James & Boley Cruz, Tess & Gilreath, Tamika D. & Howland, Steve & Unger, Jennifer B. & Berhane, Kiros & Samet, Jonathan M. & McConnell, Rob: E-cigarettes, cigarettes, and the prevalence of adolescent tobacco use. *Pediatrics* 138 (2016): 2, e20153983.
- Best, Catherine & Haseen, Farhana & van der Sluijs, Winfried & Ozakinci, Gozde & Currie, Dorothy & Eadie, Douglas & Stead, Martine & MacKintosh, Anne Marie & Pearce, Jamie & Tisch, Catherine & MacGregor, Andy & Amos, Amanda & Frank, John & Haw, Sally: Relationship between e-cigarette point of sale recall and e-cigarette use in secondary school children: a cross-sectional study. *BMC Public Health* 16 (2016): 321, 310.
- Directive 2014/40/EU of the European Parliament and of the Council. Eur-Lex-tietopankki. http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1398761379066&uri=OJ:JOL_2014_127_R_0001 (luettu 24.10.2016)
- European Monitoring Centre for Drugs and Drug Ad-
diction (EMCDDA): Prevention of addictive behaviours. Insights 18. Luxembourg: European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction, 2015. Saatavilla osoitteesta <http://www.emcdda.europa.eu/publications/insights/preventing-addictive-behaviours> (luettu 4.1.2017)
- Finlex. Ajantasainen lainsäädäntö. Tupakkalaki 549/2016. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2016/20160549> (luettu 24.10.2016)
- Finlex. Hallituksen esitys (HE) 15/2016. Hallituksen esitys eduskunnalle tupakkalaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi. <http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2016/20160015> (luettu 11.1.2017)
- Folkhälsomyndigheten 2014. Skolbarns hälsovanor i Sverige 2013/14. Grundrapport. <https://www.folkhalsomyndigheten.se/pagefiles/18915/skolbarns-halsovanor-sverige-2013-14.pdf> (luettu 17.2.2017)
- Fotiou, Anastasios & Kanavou, Eleftheria & Stavrou, Myrto & Richardson, Clive & Kokkevi, Anna: Prevalence and correlates of electronic cigarette use among adolescents in Greece: A preliminary cross-sectional analysis of nationwide survey data. *Addictive Behaviors* 51 (2015): December 2015, 88–92.
- Geidne, Susanna & Beckamn, Linda & Edvardsson, Ingrid & Huldin, Johanna: Prevalence and risk factors of electronic cigarette use among adolescents: Data from four Swedish municipalities. *Nordic*

- Studies on Alcohol and Drugs 33 (2016): 3, 225–240.
- Gritz, Ellen R. & Prokhorov, Alexander V. & Hudmon, Karen Suchanek & Jones, Mary Mullin & Rosenblum, Carol & Chang, Chung-Chi & Chamberlain, Robert M. & Taylor, Wendell C. & Johnston, Dennis & de Moor, Carl: Predictors of susceptibility to smoking and ever smoking: A longitudinal study in a triethnic sample of adolescents. *Nicotine & Tobacco Research* 5 (2003): 4, 493–506.
- Haukkala, Ari & Vartiainen, Erkki & de Vries, Hein: Progression of oral snuff use among Finnish 13–16-year-old students and its relation to smoking behavior. *Addiction* 101 (2006): 4, 581–589.
- Heloma, Antero & Helakorpi, Satu & Danielsson, Petri & Vartiainen, Erkki & Puska, Pekka: Suomen tupakkapolitiikka ja -lainsäädäntö – kehitys vuodesta 1976 nykypäivään. S. 11–22. Teoksessa Heloma, Antero & Ollila, Hanna & Danielsson, Petri & Sandström, Patrick & Vakkuri, Johanna (toim.): Kohti savutonta Suomea. Tupakoinnin ja tupakkapolitiikan muutokset. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2012.
- Hwang, Jun Hyun & Park, Soon-Woo: Association between peer cigarette smoking and electronic cigarette smoking among adolescent nonsmokers: A national representative survey. *PLoS One* 11 (2016): 10, e0162557.
- Institute of Medicine (IOM): Public health implications of raising the minimum age of legal access to tobacco products. Washington, DC: The National Academies Press, 2015. doi: 10.17226/18997
- Kinnunen, Jaana M. & Pere, Lasse & Lindfors, Pirjo & Ollila, Hanna & Rimpelä, Arja: Nuorten terveysraportti 2015. Nuorten tupakkatuotteiden ja päihitteiden käyttö 1977–2015. Raportteja ja muistiotia 31/2015. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö, 2015.
- Kinnunen, Jaana M. & Ollila, Hanna & Lindfors, Pirjo L. & Rimpelä, Arja H.: Changes in electronic cigarette use from 2013 to 2015 and reasons for use among Finnish adolescents. *International Journal of Environmental Research and Public Health* 13 (2016): 11, 1114.
- Kong, Grace & Morean, Meghan E. & Cavallo, Dana A. & Camenga, Deepa R. & Krishnan-Sarin, Suchitra: Reasons for electronic cigarette experimentation and discontinuation among adolescents and young adults. *Nicotine & Tobacco Research* 17 (2015): 7, 847–854.
- Krishnan-Sarin, Suchitra & Morean, Meghan E. & Camenga, Deepa R. & Cavallo, Dana A. & Kong, Grace: E-cigarette use among high school and middle school adolescents in Connecticut. *Nicotine & Tobacco Research* 17 (2015): 7, 810–818.
- Larsen, E. & Rise, J. & Lund, K.E.: Risk and protective factors of adolescent exclusive snus users compared to non-users of tobacco, exclusive smokers and dual users of snus and cigarettes. *Addictive Behaviors* 38 (2013): 7, 2288–2294.
- Leventhal, Adam M. & Stone, Matthew D. & Andraabi, Nafeesa & Barrington-Trimis, Jessica & Strong, David R. & Sussman, Steve & Audrain-McGovern, Janet: Association of e-cigarette vaping and progression to heavier patterns of cigarette smoking. *JAMA* 316 (2016): 18, 1918–1920.
- Leventhal, Adam M. & Strong, David R. & Kirkpatrick, Matthew G. & Unger, Jennifer B. & Sussman, Steve & Riggs, Nathaniel R. & Stone, Matthew D. & Khoddam, Rubin & Samet, Jonathan M. & Audrain-McGovern, Janet: Association of electronic cigarette use with initiation of combustible tobacco product smoking in early adolescence. *JAMA* 314 (2015): 7, 700–707.
- Lippert, Adam: Do adolescent smokers use e-cigarettes to help them quit? The sociodemographic correlates and cessation motivations of U.S. adolescent e-cigarette use. *American Journal of Health Promotion* 29 (2015): 6, 374–379.
- Lorant, Vincent & Soto Rojas, Victoria & Robert, Pierre-Olivier & Kinnunen, Jaana M. & Kuipers, Mirte A.G. & Moor, Irene & Roscillo, Gaetano & Alves, Joana & Rimpelä, Arja & Federico, Bruno & Richter, Matthias & Perelman, Julian & Kunst, Anton E.: Social network and inequalities in smoking among school-aged adolescents in six European countries. *International Journal of Public Health* 62 (2017): 1, 53–62.
- Mattila, Ville M. & Raisamo, Susanna & Pihlajamäki, Harri & Mäntysaari, Matti & Rimpelä, Arja: Sports activity and the use of cigarettes and snus among young males in Finland in 1999–2010. *BMC Public Health* 12 (2012): 1, 230–236.
- Miech, R.A. & Johnston, L.D. & O'Malley, P.M. & Bachman, J.G. & Schulenberg, J.E.: Monitoring the Future national survey results on drug use, 1975–2015: Volume I, Secondary school students. Ann Arbor: Institute for Social Research, The University of Michigan, 2016. Saatavilla osoitteesta <http://monitoringthefuture.org/pubs.html#monographs> (luettu 4.11.2016)
- Nikaj, Silda & Chaloupka, Frank J.: The effect of prices on cigarette use among youths in the Global Youth Tobacco Survey. *Nicotine & Tobacco Research* 16 (2014): Suppl 1: S16–S23.
- Okoli, C. & Graves, L. & Fagyas, V.: Sex differences in smoking initiation among children and adolescents. *Public Health* 127 (2013): 1, 3–10.
- Ollila, Hanna & Ruokolainen, Otto: Tupakkatuotteiden yhteiskäyttö yläkouluissa ja toisen asteen oppilaitoksissa 2000–2015. Tutkimuksesta tiiviisti 2/2016. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2016.
- Ollila, Hanna & Ruokolainen, Otto & Heloma, Antero: Yläkoululaisten tupakointi Suomessa. Global Youth Tobacco Survey 2012 -tutkimuksen maara-portti. Raportti 28/2014. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2014.
- O'Loughlin, Jennifer & Karp, Igor & Koulis, Theodoro & Paradis, Gilles & DiFranza, Joseph: Determinants of first puff and daily cigarette smoking in adolescents. *American Journal of Epidemiology* 170 (2009): 5, 585–597.
- Pedersen, Willy & von Soest, Tilmann: Tobacco use

- among Norwegian adolescents: From cigarettes to snus. *Addiction* 109 (2014): 7, 1154–1162.
- Pepper, J.K. & Ribisl, K.M. & Brewer, N.T.: Adolescents' interest in trying flavoured e-cigarettes. *Tobacco Control* 25 (2016): Suppl 2, ii62-ii66.
- Primack, Brian A. & Soneji, Samir & Stoolmiller, Michael & Fine, Michael J. & Sargent, James D.: Progression to traditional cigarette smoking after electronic cigarette use among US adolescents and young adults. *JAMA Pediatrics* 169 (2015): 11, 1018–1023.
- Puupponen, Maija & Ruokolainen, Otto & Ollila, Hanna & Seppänen, Johanna: Savukkeiden, nuuskan ja sähkösavukkeiden aloittamisalttius, käyttö ja hankinta sekä suhtautuminen tekstivaroitukseen nuorilla keväällä 2016. Tutkimuksesta tiivistä 1/2017. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2017.
- Raitasalo, Kirsimarja & Huhtanen, Petri & Miekala, Mari: Nuorten päihteiden käyttö Suomessa 1995–2015. ESPAD-tutkimusten tulokset. Raportti 19/2015. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2015.
- Reidpath, Daniel, D. & Davey, Tamzyn M. & Kadirvelu, Amudha & Soyiri, Ireneous N. & Allotey, Pascale: Does one cigarette make an adolescent smoker, and is it influenced by age and age of smoking initiation? Evidence of association from the U.S. Youth Risk Behavior Surveillance System (2011). *Preventive Medicine* 59 (2014): February 2014, 37–41.
- Rennie, Laura, J. & Bazillier-Bruneau, Cécile & Rouésé, Jacques: Harm reduction or harm introduction? Prevalence and correlates of e-cigarette use among French adolescents. *Journal of Adolescent Health* 58 (2016): 4, 440–445.
- Ruokolainen, Otto & Ollila, Hanna & Sandström, Patrick & Heloma, Antero: Kiistanalainen sähkösavuke: käytön yleisyys, muutokset ja taustatekijät. *Yhteiskuntapolitiikka* 81 (2016): 1, 17–30.
- Ruokolainen, Otto & Ollila, Hanna & Heloma, Antero: Päihdekäyttö vahvimmin yhteydessä tupakointiin oppilaitostyyppistä riippumatta. Vertailu ammattiin opiskelevien ja lukiolaisten kesken. *Yhteiskuntapolitiikka* 78 (2013): 6, 634–649.
- SAS Institute, Inc. SAS/STAT® 9.3 User's Guide. Cary, NC, USA: SAS Institute, Inc.; 2011.
- Tseveenjav, Battsetseg & Pesonen, Paula & Virtanen, Jorma, I.: Use of snus, its association with smoking and alcohol consumption, and related attitudes among adolescents: the Finnish National School Health Promotion Study. *Tobacco Induced Diseases* 13 (2015): October 2015, 34.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL): Tupakkatilasto 2015. Suomen virallinen tilasto. Terveys 2016. Tilastoraportti 15/2016. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2016.
- U.S. Department of Health and Human Services (USDHHS): Preventing tobacco use among youth and young adults: a report of the Surgeon General. Atlanta, GA: U.S. Department of Health and Human Services, Centers for Disease Control and Prevention, National Center for Chronic Disease Prevention and Health Promotion, Office on Smoking and Health, 2012.
- White, Joanna & Li, Judy & Newcombe, Rhiannon & Walton, Darren: Tripling use of electronic cigarettes among New Zealand adolescents between 2012 and 2014. *Journal of Adolescent Health* 56 (2015): 5, 522–528.
- Wills, Thomas A. & Knight, Rebecca & Sargent, James D. & Gibbons, Frederick X. & Pagano, Ian & Williams, Rebecca J.: Longitudinal study of e-cigarette use and onset of cigarette smoking among high school students in Hawaii. *Tobacco Control* 26 (2017): 1, 34–39.
- Yong, Hua-Hie & Borland, Ron & Balmford, James & McNeill, Ann & Hitchman, Sara & Driezen, Pete & Thompson, Mary E. & Fong, Geoffrey & Cummings, Michael K.: Trends in e-cigarette awareness, trial, and use under the different regulatory environments of Australia and the United Kingdom. *Nicotine & Tobacco Research* 17 (2015): 10, 1203–1211.
- Zhan, Weihai & Dierker, Lisa C. & Rose, Jennifer S. & Selya, Arielle & Mermelstein, Robin J.: The natural course of nicotine dependence symptoms among adolescent smokers. *Nicotine & Tobacco Research* 14 (2012): 12, 1445–1452.

TIIVISTELMÄ

Otto Ruokolainen & Kirsimarja Raitasalo: Tupakka- tuotteiden ja sähkösavukkeiden kokeilun aloitusikä ja taustatekijät peruskoulun yhdeksäsluokkalaisilla

Tupakointi on vähentynyt suomalaisnuorilla jo useita vuosia, mutta nuuskan ja sähkösavukkeiden käyttö näyttää yleistyneen. Suomen uuden tupakkalain tavoitteena on tupakkatuotteiden ja muiden nikotiinia sisältävien tuotteiden käytön loppuminen vuoteen 2030 mennessä. Nuorten tupakoinnin ja nikotiininkäytön ehkäisy on olennainen osa tavoitteen saavuttamista. Tarkoituksenamme oli tarkastella savukkeiden, nuuskan ja sähkösavukkeiden kokeilun aloitusikää ja kokeilun taustatekijöitä nuorilla.

Tutkimuksen aineisto perustuu European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs (ESPAD)-koululaiskyselyyn, joka toteutettiin Suomessa vuonna 2015. Sen kohdejoukkona olivat 15–16-vuotiaat nuoret (n = 4 049, vastausaktiivisuus 89 prosenttia). Otantamenetelmä oli ositettu kaksivaiheinen ryväsotanta, mikä otettiin huomioon tilastollisissa analyyseissa. Menetelminä käytettiin ristiintaulukointia ja χ^2 -testiä, kahden riippumattoman ryhmän keskiarvojen testausta (t-testi) sekä logistista regressioanalyysia.

Tupakkatuotteiden ja sähkösavukkeiden kokeilu oli yleistä yhdeksäsluokkalaisilla. Keskimäärin savukkeita kokeiltiin nuuskaa ja sähkösavukkeita ennen ja pojat kokeilivat tuotteita tyttöjä nuorempina. Tuotteiden kokeilu näytti painottuvan tietyille osalle nuorista siten, että esimerkiksi savukkeita kokeilleet olivat kokeilleet yleisemmin myös sähkösavukkeita ja nuuskaa kuin savukkeita kokeilemattomat nuoret. Muiden tupakka- ja nikotiinituotteiden kokeilu lisäsi tupakkatuotteiden ja sähkösavukkeiden kokeilun riskiä. Myös oma alkoholin käyttö, tupakoivat kaverit, matala todistuksen keskiarvo sekä vanhempien tietämättömyys siitä, missä nuori liikkuu perjantai-iltaisain, nostivat nuoren todennäköisyyttä kokeilla savukkeita, nuuskaa ja sähkösavukkeita. Pojilla urheilun aktiivinen harrastaminen oli yhteydessä nuuskan kokeiluun.

Havainto, että osittain samat riskitekijät liittyvät sekä tupakkatuotteiden että sähkösavukkeiden kokeiluun, voi auttaa terveyspolitiikan kohdentamisessa ja ehkäisevässä työssä. Tupakkapolitiikan tavoitteen saavuttamiseksi nuorten tupakkatuotteiden ohella muiden nikotiinituotteiden käyttöön on kiinnitettävä huomiota.